

Smaastykker.

I.

BIDRAG TIL DANSK PRÆSTEHISTORIE

1514—1657.

Af Hans H. Fussing.

Da en oprindelig med andet formaal foretaget gennemgang av *Rigens Forfølgningsbøger* viste, at der her kunde findes en del oplysninger om danske præster i tiden mellem reformationen og enevældens indførelse, som ikke fremgik hverken av Wibergs præstehistorie eller av de av *H. F. Rørdam* i dette tidsskrift 7—8 (1869—71) trykte domme fra reformationstiden, er hele rækken blevet gennemgaaet med det formaal at finde supplementer til Wiberg.

Rigens Forfølgningsbog indeholder for det første fortegninger over alle kongelige forfølgningsbreve med meddelelse om, hvem der har faaet dem udstedt, hvorfor, hvornaar og mod hvem. Dernæst indeholder den meddelelser om alle forfølgninger *til laas*, baade fuldendte og ufuldendte, med dertil hørende eventuelle *genbreve*. Naar en mand havde faaet laasebrev paa en ejendom, kunde der ikke mere rejses krav paa denne ejendom fra andre, for saa vidt de var grundede paa forhold, der laa forud for laasebrevets udstedelse.

Endelig dukker der i det syttende aarhundrede en række *oprejsninger* op, som regel samlede i slutningen av den paagældende protokol. En oprejsning udstedt av kongen vil sige en tilladelse til at rejse tiltale i en kriminel sag, skønt anklagefristen var udløbet.

I alle tre grupper av breve optræder undertiden præster enten som parter i sagen eller som vidner eller de er blot genstand for en tilfældig omtale. Saavidt det har været mig gørligt —, men protokolrækken er lang og ikke altid helt let at læse, saa jeg *kan* have overset noget, — har jeg i det følgende medtaget oplysninger fra alle de sager, hvori præster optræder som part, for saa vidt disse oplysninger supplerede Wiberg, og præsten har kunnet knyttes til et bestemt sogn. Undertiden omtales nemlig en præst blot med hr. og fornavn, eventuelt desuden patronymikon, uden at det har været muligt av sammenhængen at se, hvor han hørte hjemme, og dem har det derfor været nødvendigt at udelade, men det drejer sig kun om ret faa, næppe en halv snes. Da ikke alle sager er gennemlæst linje for linje, et arbejde, der vilde komme til at staa i et aldeles urimeligt misforhold til det eventuelle udbytte, kan der findes præster som vidner e. l. i nogle av sagerne, uden at de er kommet med her. Langt det største antal sager indeholder imidlertid kun navnene paa de direkte interesserede parter, og de fleste andre er gennemset netop for at finde præstenavne, saa det kan kun dreje sig om et meget lille antal præster, der ikke er kommet med.

Oplysninger, der kun bekræfter Wibergs meddelelser, er ikke medtaget. I det følgende er meddelelserne opstillet efter Wibergs inddeling. Først staar navnet paa sogn, herred og stift, derefter den paagældende præsts nummer i Wibergs *hovedrække* — opstillingen er undertiden ændret i supplementet —. Bogstavet A efter et nr. angiver, at den *her* meddelte præst formentlig skal indsættes i rækken *efter* det paagældende nummer hos Wiberg. Forkortelsen Rf. betyder Rigens Forfølgningsbog.

De her meddelte oplysninger findes indført i det Landsarkivet i Odense tilhørende exemplar av Wiberg, for saa vidt det drejer sig om meddelelser fra det sextende aarhundrede. Ad aare haaber jeg at kunne bringe en lignende række oplysninger hentet fra Herredagsdombøgerne, der

ligeledes indeholder en del præstemeddelelser, der kan supplere Wiberg.

Allested og Vejle s., Salling h., Fyns st.

Nr. 4. Mads Lauritsen var præst her 5. marts 1604 (Rf. 1601—07 f. 141 b).

Almind og Sjørlev s., Lysgaard h., Aarhus st.

Nr. 2. Anders Poulsen var præst her 24. oktober 1573 (Rf. 1570—76 f. 134).

Anst og Gesten s., Anst h., Ribe st.

Nr. 4 A. Hans Bertelsen var præst her 29. januar 1630 og beskyldtes for uretmæssigt at have taget to møllesten fra Kolding skibsbro (Rf. 1623—30 f. 244).

Bedsted og Grurup s., Hassing h., Aalborg st.

Nr. 2. Niels Svendsen havde 1576 været præst her i 24 aar. Han laa da i strid med fru Karen Gyldenstjerne til Tanderup blandt andet om kvægtienden (Rf. 1575—82 f. 35).

Borre og Elmelunde s., Mønbo h., Sjællands st.

Nr. 6. Hans Andersen levede endnu som forrige sognepræst her 26. juli 1637 og laa i proces med borgmester og raad i Stege (Rf. 1630—40 f. 119).

Dejbjerg og Hanning s., Bølling h., Ribe st.

Nr. 2 A. Hans Nielsen var præst her 25. juni 1603 og vistnok 1592 (Rf. 1601—07 f. 86).

Eltang og Vilstrup s., Brusk h., Ribe st.

Nr. 3. Niels Nielsen Bøgvad, sognepræst i »Pugdøl«, omtales 1631, da hans søn Jens kom til at dræbe en av sine brødre ved et ulykkestilfælde (Rf. 1630—40 f. 210 b).

Estvad og Rønbjærg s., Ginding h., Ribe st.

Peder Jensen var sognepræst her 20. december 1581 og 20. juni 1582 (Rf. 1575—82 f. 226).

Frøslev og Møllerup s., Mors' Sønder h., Aalborg st.

Nr. 4. Som præst her omtales 1637 hr. Peder eller hr. Christen. Da hans søn hed Christen Christensen, er det sidste nok det rigtige (Rf. 1630—40 f. 220 b). C. C. var præst her 24. maj 1646 (Rf. 1640—47 f. 51 b).

Føvling og Holsted s., Malt h., Ribe st.

Christen Stienn havde været præst her og var død før 1561. En datter hed Maren (Rf. 1559—63 f. 330).

Grimstrup og Aarre s., Skads h., Ribe st.

Nr. 4 A. Poul Pedersen var præst her 28. juni 1603 (Rf. 1601—07 f. 94 b).

Gudbjærg s., Gudme h., Fyns st.

Hr. Jens Ploug var præst her 1556 (Rf. 1552—59 f. 261).

Haarlev og Himlingøje s., Bjæverskov h., Sjællands st.

Nr. 2. Mogens Lauritsen sad i rette med kongen paa Herlufsholm 7. juni 1587 (Rf. 1586—92 f. 43).

Haasum og Ramsing s., Rødding h., Viborg st.

Nr. 1. Erik Lauritsen var præst her 3. august 1590, da hans søn forfulgtes av Melchior Ulfstand for slagsmaal (Rf. 1586—92 f. 180).

Hasle, Skejby og Lisbjærg s., Hasle h., Aarhus st.

Nr. 5. Jens Hoffmann forfulgtes 20. februar 1609 av Claus Daa til Ravnstrup paa hans søster fru Hilleborg Daas vegne, fordi han boede i Lisbjærg kirke og der holdt kro med ølsalg, drik og rus og havde haft ild og arnested i taarnet (Rf. 1607—09 f. 57).

Hjerm og Gimsing s., Hjerm h., Ribe st.

Nr. 1. Mikkil Nielsen levede endnu St. Andreas dag 1555 (Rf. 1552—59 f. 428 — indlæg).

Hobro og Skjellerup s., Onsild h., Aarhus st.

Nr. 3 A. Christen Lambertsen var ordineret til »præstemand og capellan« her, men blev ulovligt fængslet av borgmester Christen Lauritsen og Peder Kirketorp, der derfor blev dømt ved Hobro byting 4. marts 1616 og forfulgtes med kongelige breve 16. oktober s. aa. (Rf. 1615—18 f. 92 b).

Holstebro og Maabjærg s., Hjerm h., Ribe st.

Nr. 2. Mads Hvid levede endnu 13. maj 1575 (Rf. 1570—76 f. 156).

Holstebro og Maabjærg s., Hjerm h., Ribe st., Kapellaniæt.

Nr. 4 A. Per Jensen var kapellan her 1568. Hans fader hed Jens Christensen (Rf. 1567—70 f. 22).

Horsens s., Nim h., Aarhus st.

Nr. 2. Hans Buthe præst her 5. august 1590 (Rf. 1586—92 f. 181 b).

Humble s., Langelands Søndre h., Fyns st.

Nr. 1. Iver Hansen endnu præst 1553 og maatte bøde for ulovlig skovhugst (Rf. 1552—59 f. 194).

Kallehave s., Baarse h., Sjællands st.

Nr. 6. Carl Therchildsen boede 1657 i Langebæk (Rf. 1651—60 f. 89 b).

Kippinge og Brarup s., Falsters Nørre h., Laaland-Falster st.

Nr. 4 A. Peder Rasmussen præst her 9. juni 1608, da han sagsøgte av Laurits Grubbe (Rf. 1607—09 f. 34).

Kjøge og Ølsemagle s., Ramsø h., Sjællands st.

Nr. 12. Erik Pontoppidan laa 1655 i proces med sin hustrus formyndere, to borgere i Kallundborg, om hendes rede penge (Rf. 1651—60 f. 56 b).

Landet s., Laalands Søndre h., Laaland-Falsters st.

1514 og 1520 var Laurits Pedersen aff wapn præst her (Rf. 1601—07 f. 244 ff.).

Lomborg og Rom s., Skodborg h., Ribe st.

Nr. 1. Eskil Gregersen beskyldtes 24. oktober 1645 for sammen med sine to sønner at have dræbt en mand i sognet (Rf. 1640—47 f. 103).

Lønborg og Egvad s., Nørre Horne h., Ribe st.

Nr. 2. Peder Hemmet havde frasagt sig kaldet og boede 14. september 1635 i Aarhus, da han var i strid med eftermanden om tiendekornet (Rf. 1630—40 f. 90, 109).

Maribo s., Musse h., Laaland-Falster st.

Nr. 2. Hans Ibsen, predicant udi Maribo, sagsøgte 1558 en borger i Vejle (Rf. 1552—59 f. 638).

Næstved, St. Peders s., Sjællands st.

Nr. 2. Jørgen Andersen var gift med Anne Sørensdatter, der levede i Næstved 19. september 1605 (Rf. 1601—07 f. 241 b).

Nørholm s., Hornum h., Viborg st.

Nr. 1. 1561 hed præsten Peder, og han var da gift (Rf. 1559—63 f. 362).

Odense, Graabrødre hospital og Paarup s., Odense h., Fyns st.

Nr. 4 A. Niels Christensen var præst her 15. januar 1618 (Rf. 1615—18 f. 155).

Odense, Graabrødre hospital, Fyns st., Kapellaniet.

Hans Stage var kapellan her 8. december 1611 og var da gift med Kirstine Andersdatter. Han levede endnu 14. marts 1612 (Rf. 1609—15 f. 94) (sml. Ørsted).

Ore s., Skovby h., Fyns st.

Nr. 4. Jens Bertelsen boede 31. maj 1580 i Skovby, hvor hans hustru havde arvet part i en gaard (Rf. 1575—82 f. 177).

Randers, St. Morten s., Aarhus st.

Nr. 1 A. Niels Christensen var præst her 1538 (Rf. 1536—42 f. 124).

Resen og Humlum s., Skodborg h., Ribe st.

Nr. 1. Hans Vedel var præst her 11. juni 1556 og 29. september 1559 (Rf. 1552—59 f. 54 b og 1559—63 f. 266).

Ribe domkirke, Ribe st.

Nr. 7. Matthias Pors' enke levede endnu 5. juli 1624 (Rf. 1623—30 f. 145 b).

Rødding, Løvel og Pederstrup s., Nørlyng h., Viborg st.

Nr. 2. Knud Nielsen søgte 1647 31. marts oprejsning for sin broder Rasmus Nielsen i Thorup i en drabssag (Rf. 1640—47 f. 106 b).

Selde og Aasted s., Nør h., Viborg st.

Nr. 0. Søren præst her 1551 (Rf. 1546—52 f. 542).

Sjørring og Torsted s., Hundborg h., Viborg st.

Nr. 2. Oluf Libert levede endnu 21. oktober 1558 (Rf. 1552—59 f. 612).

Skamby s., Skam h., Fyns st.

Nr. 4. Hans Nielsen fik 20. august 1580 vidisse av de i Repertoriet under 19. december 1481 og 5. marts 1394 nævnte breve (Rf. 1586—92 f. 184 b. ff.).

Skamby s., Skam h., Fyns st.

Nr. 6. Niels Andersen fik 19. august 1635 vidisse av Lisbeth og Leonore Svaves gavebrev til Skamby kirke av 1583 (Rf. 1630—40 f. 240 b. ff.).

Skellerup og Ellinge s., Vinding h., Fyns st.

Nr. 4. Peder Kotte havde 1582 strid med Frans Urne til Hindema, der havde ladet noget av præstens græs slaa og føre bort (Rf. 1575—82 f. 238).

Skjoldborg og Kallerup s., Hundborg h., Aalborg st.

Nr. 4. Ingvar Pedersen var præst her endnu 18. maj 1604, da han stævnedes for gæld (Rf. 1601—07 f. 157).

Skydebjerg og Orte s., Baag h., Fyns st.

Nr. 3. Knud Pedersen fik 21. januar 1626 vidisse av et brev, udstedt av Baag h. 1614, at kirken og kirkeværgerne i Orte havde eneret paa at holde svin i en kirkeskov til Orte kirke, og at bispnen med urette havde søgt at forholde dem det (Rf. 1623—30 f. 195).

Stege, Mønbo h., Sjællands st.

Nr. 10. Rasmus Nielsen var gift med Maren Jensdatter Brun, der levede endnu 17. maj 1637 (Rf. 1630—40 f. 121 b).

Sunds s., Hammerum h., Ribe st.

Nr. 4. Bertel Lauritsen sagsøgte 1. marts 1602 en række bønder til betaling av kongetienden, der var tillagt præsten (Rf. 1601—07 f. 9 b).

Sønder Vissing og Voerladegaard s., Tyrsting h., Aarhus st.

Nr. 4 A. Otte . . . var præst her 18. marts 1627 og havde da en søn Jens, der havde overfaldet mag. Lave Christensen latine skolemester i Horsens (Rf. 1623—30 f. 216 b).

Taulov og Erridsø s., Elbo h., Ribe st.

Nr. 1. Hans Poulsen præst her 1580 og 1581 (Rf. 1575—82 f. 170).

Tim og Madum s., Hind h., Ribe st.

Nr. 1. Jørgen Jensen var av bisp og lensmand blevet dømt til at genopføre præstegaarden, men smølede med det og forpligtedes til at gøre det inden Mortensdag 1617 (Rf. 1615—18 f. 113 b).

Tyregod og Vester s., Nørvang h., Ribe st.

Nr. 0. Niels Mikkelsen, sognepræst til »Tiurgo«, havde 1579—80 strid med borgmester Oluf Madsen i Holstebro (Rf. 1575—82 f. 162 f.).

Urlev, Stenderup og Dalby s., Bjærge h., Aarhus st.

Nr. 3. Søren Jensen sagsøgte 17. maj 1603 den mand, der havde købt tiendekornet (Rf. 1601—07 f. 82).

Veggerby og Bislev s., Hornum h., Viborg st.

Nr. 2. Anders Gjed boede i Kirketerp 10. maj 1572, da han var herredsprovst, og 23. oktober 1591, da han fik breve over en mand i Aarhus (Rf. 1570—76 f. 56 og 1586—92 f. 220).

Veggerløse s., Falster Sønder h., Laaland-Falster st.

Nr. 1. Jørgen Jacobsen levede endnu 23. februar 1579, og han havde da været gift med den da avdøde Boel Jensdatter.

Nr. 2. Poul Jørgensen vistnok præst her 1579 (Rf. 1592—98 f. 104 b).

Vejrum s., Hjerm h., Ribe st.

Nr. 4. Christen Nielsen blev 13. januar 1617 retsligt forfulgt av Knud Gyldenstjerne til Aagaard for en løgnagtig og ubevislig beretning, han havde ført inden tinge (Rf. 1615—18 f. 106).

Vester Nykirke og Faaborg s., Skads h., Ribe st.

Nr. 3. Hans Rasmussen var gift med Else . . . , der levede i Ravnsø præstegaard 6. september 1616 (Rf. 1615—18 f. 86 b).

Vigerslev og Vevinge s., Skovby h., Fyns st.

Nr. 4. Jens Pedersen var provst i Skovby h. 12. juni 1539 (Rf. 1570—76 f. 169 b).

Vindinge s., Vinding h., Fyns st.

Nr. 1. Niels Hansen havde 1523 strid om degneembedets besættelse.

Nr. 7? Rasmus Pedersen præst her 12. juni 1615 (Rf. 1615—18 f. 31 b).

Vivild og Vejlbj s., Røvsø h., Aarhus st.

Nr. 5. Peder Nielsen var gift med Anne, der levede endnu 24. oktober 1618 (Rf. 1615—18 f. 221 b).

Vorning, Kvorning og Hammershøj s., Sønderlyng h., Viborg st.

Nr. 2. Hans Heggelundt levede endnu 2. august 1580, da han laa i strid med jomfru Elsebe Sandberg, blandt andet fordi han havde bygget paa Vorning gade (Rf. 1575—82 f. 173).

Vær og Nebel s., Vor h., Aarhus st.

Nr. 2. Jens Hansen var præst her 1634, men var død 1654, da hans enke Karen boede i Horsens (Rf. 1651—60 f. 53 b).

Øls, Hørby og Døstrup s., Hindsted h., Viborg st.

Nr. 5 A. Poul Jørgensen var præst i Øls 1635 og levede endnu 30. januar 1638 (Rf. 1630—40 f. 90 og 109).

Ørsted s., Baag h., Fyns st.

Nr. 5. Hans Stage var endnu præst her 30. april 1616. Hans svigermoder hed Karen Bruns, og han var svoger til Snøde-Stoense nr. 4 Christopher Andersen (Rf. 1615—18 f. 41) (sml. Odense Graabrødre).